

Oeganda: de parel van Afrika voor de vlinderliefhebber

Toen mijn vrouw voorstelde om op vakantie naar Oeganda te gaan, had ik beelden in mijn hoofd van gorilla's en chimpansees, olifanten en krokodillen. Dus ik zei onmiddellijk ja. Toen ik even verder dacht, kwamen de ontdekkingsreizen naar de bron van de Nijl in mijn gedachten op en de gewelddadige dictatuur van Idi Amin. Vervolgens de vraag: zouden er ook een beetje vlinders te zien zijn?

Tekst & foto's:
Sven Bontenbal

Oeganda ligt in Oost-Afrika en is bijna zes keer groter dan Nederland. De machtige Nijl doorklieft het land vanuit het enorme Victoriameer via de Murchison Falls naar Soedan. Op de grens met de Democratische Republiek Congo liggen nog twee andere grote meren: het Edwardmeer en het Albertmeer. Centraal in Oeganda ligt het enorme Kyogameer. De ligging aan de vulkanische Albertslenk en de positie pal op de evenaar in combinatie met de aanwezigheid van al dat overvloedige zoete water maakt van Oeganda een zeer vruchtbaar land. Overal worden bananen, ananassen, avocado's, cassave en andere landbouwproducten geoogst. De twee regenseizoenen en het warme klimaat doen de rest. Oeganda is landschappelijk een prachtig en divers land. Het loopt van uitgestrekte savannes op 600 meter hoogte tot het topje van vulkanen op 5.100 meter hoogte en van droog grasland tot tropisch regenwoud.

Biodiversiteit ten top

Deze klimatologische en geografische omstandigheden hebben tot een explosie van biodiversiteit geleid. Oeganda is het land met de hoogste soortenrijkdom per vierkante kilometer van alle Afrikaanse landen. De vlinderfauna is dan ook overweldigend. Op internet circuleren lijsten met ruim 1.200 soorten vlinders. Ik kwam op onze reis echter soorten tegen die niet op deze lijsten stonden en ontdekte zo bij toeval dat deze lijsten incompleet waren. Daarop ben ik zelf gaan zoeken naar mogelijkheden om wél tot een complete landenlijst te komen. Op de website van de Lepidopterists' Society of Africa vond ik artikelen van alle op dit continent voorkomende soorten taxonomisch gerangschikt inclusief hun verspreiding. Een-voor-een heb ik al deze artikelen doorgespit. Dit monnikenwerk heeft een nieuwe landenlijst opgeleverd van liefst 1.412 soorten:

👉 *Papilionidae* (pages): 36

Mgahinga NP, mijn vrouw met de parkrangers.

- 👉 *Pieridae* (witjes): 105
- 👉 *Nymphalidae* (aurelia's): 484
- 👉 *Lycaenidae* (blauwtjes): 530
- 👉 *Hesperiidae* (dikkopjes): 253
- 👉 *Riodinidae* (prachtvlinders): 4

Wat gelijk opvalt, is het grote contrast tussen de Oegandese samenstelling van de vlinderfauna en bijvoorbeeld die van Zuid-Amerika. Daar zijn de *Hesperiidae* de grootste familie, terwijl die in Oeganda volledig overvleugeld worden door de *Lycaenidae*. In Zuid-Amerika vormen de *Riodinidae* een grote familie, terwijl die in Oeganda met nauwelijks een handvol soorten is vertegenwoordigd.

Op safari

Onze reis voerde ons van het vliegveld in Entebbe, via een tussenstop in een reservaat voor de bedreigde neushoorn, naar Murchison Falls NP in het

Zicht op de vulkanen van Mgahinga NP.

Euphaedra vicina, een van de nieuwe soorten voor Semuliki.

noordwesten van het land. Zelfs op de uitstekende geasfalteerde wegen een reisdag van acht uur. Ik had me dus ingesteld op een lange dag op de weg met weinig vlinders. In het neushoornreservaat echter troffen we een puddle party aan (een plek waar veel vlinders bij elkaar komen om mineralen te drinken) in een bocht van de weg met als resultaat dat er op het eind van deze reisdag al 39 vlindersoorten op de teller stonden. Dat bleek een goede indicator te zijn van wat we konden verwachten: overal waar we keken tijdens deze vakantie vlogen vlinders in alle kleuren en maten. In Murchison Falls NP bijvoorbeeld waren het vooral de vlinders uit de familie *Pieridae* die dominant waren. In de droge bermen van de zandwegen vlogen tientallen exemplaren van *Belenois aurota* en het vals oranjetipje *Colotis evagore antigone*.

In het regenwoud

Waar ik bijzonder naar had uitgekeken, was ons bezoek aan Semuliki NP. Dit relatief kleine nationaal park ligt aan de grens met de Democratische Republiek Congo en vormt de uiterste oostelijke uitloper van het gigantische Centraal-Afrikaanse regenwoud. Je kunt daarom in Semuliki soorten zien die je nergens anders in Oost-Afrika treft. De Democratische Republiek Congo is helaas niet bereikbaar vanwege de veiligheidssituatie, dus biedt Semuliki tevens de kans om toch typische bewoners te zien van het Congolese regenwoud. Vanuit Nederland had ik contact gelegd met Scott Forbes, een Engelse wetenschapper die al jaren onderzoek doet naar de vlinderfauna in dit park. Helaas was Scott zelf niet in de gelegenheid om er tegelijk met ons te zijn, maar zijn lokale assistent Joachim was er

Een puddle party in het neushoornreservaat. Dit drinkgezelschap bestaat voornamelijk uit *Graphium leonidas* en één *Graphium antheus*.

Boven: *Telchinia penelope*.

Onder: *Mylothris ruandana subsolana* in copula.

Precis octavia.

wel. Hij zorgde samen met parkranger Alex voor een onvergetelijke dag. De mannen hadden gefermenteerde bananen voorbereid om vlinders te lokken en een aantal vallen meegenomen. Aan het eind van de dag bleken we 75 soorten dagvlinders te hebben gezien. Die heb ik bij thuiskomst uiteraard gedeeld met Scott. Er zaten vier soorten tussen die nieuw zijn voor Semuliki: *Graphium ucagelon*, *Euphaedra vicina*, *Acleros mackenni* en *Gretna carmen*. Daarmee komt het toch al niet geringe totaal aantal soorten voor dit park op 609. Dat ik in één willekeurige dag vier soorten kon toevoegen, zegt alles over de enorme biodiversiteit van dit gebied en hoeveel er nog te ontdekken valt, ondanks jaren van transecten lopen door Scott Forbes & co.

Op hellingen van Mount Sabinyo

Aan het einde van onze reis bezochten we nog kort Mgahinga NP in het uiterste zuidwesten van Oeganda op de grens met Congo en Rwanda. Dit piepkleine park van 34 vierkante kilometer is bekend om de vulkaanketen en de berggorilla's, maar wist ons opnieuw te verbazen met unieke vlindersoorten die we nergens anders zagen. Zo kwamen we een koppel "in copula" tegen van *Mylothris ruandana subsolana*, een zelden gefotografeerd lid van de familie Pieridae en eenvoudig te determineren aan de hand van de geel-oranje stippen op de achtervleugelrand. Een andere mooie ontdekking was *Hypolycaena jacksoni*, een lid van de familie Lycaenidae met een lange staart, witte onderzijde met rode tekening en een dieprode

bovenzijde, opnieuw een soort die zeer zelden gefotografeerd wordt.

Alle verwachtingen overtroffen

Wij kwamen buitengewoon tevreden terug van onze reis naar Oeganda. Het prachtige land, de vriendelijke bevolking, onze deskundige gids (inmiddels ook aangestoken door het vlindervirus!) en het zonnige weer zorgden voor een perfecte reis. En nog nooit zag ik zoveel vlindersoorten op wat een "normale" vakantie was en geen gespecialiseerde vlinderreis. Met 275 soorten heb ik bijna 20% van de Oegandese vlinderfauna waargenomen. Alle reden om nog een keer terug te gaan!

Bronnen

African Butterfly Database <https://abdb-africa.org/locality/39840>.

List of butterflies of Uganda (Wikipedia) en.wikipedia.org/wiki/List_of_butterflies_of_Uganda.

Metamorphosis - Article List www.metamorphosis.org.za/?p=articles&s=List&pt=166.

Pain, D. J., Fishpool, L., Byaruhanga, A., Arinaitwe, J., & Balmford, A. (2005). Biodiversity representation in Uganda's forest IBAs. *Biological Conservation*, 125(1), 133-138.

semulikibutterflies - Research, Conservation and Education, western Uganda <https://www.semulikibutterflies.com>. ●